

УДК 330.101.52

Вавдіюк Н.С., д.е.н., професор

Луцький національний технічний університет

Іванчук В.Ю., студент Української академії лідерства

## ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО ПІРАТСТВА В УКРАЇНІ: МЕТОДИ ПРОТИДІЇ

В статті визначені теоретико-методологічні засади оцінки місткості ринку піратської і контрафактної продукції, виявлено стримуючі та послаблюючі чинники його розвитку. Обґрунтовано наслідки від розвитку ринку піратської продукції для виробника, споживача та держави в короткостроковому та середньо- і довгостроковому періодах управління. Досліджено мультиплікативний вплив зменшення інвестицій внаслідок наявності економічного піратства на рівноважний дохід. Розглянуто методи управління протидією піратству на національному рівні, які містять способи і прийоми керуючого впливу держави на керовану систему на різних рівнях і ланках управління – виробників оригінальної продукції, споживачів та інших зацікавлених учасників ринку. Сформовано три групи заходів протидії економічному піратству на національному рівні: економічні; правові; соціально-психологічні.

**Ключові слова:** ринок піратської продукції, піратство, мультиплікативний ефект, методи управління

Vavdiyuk N., Ivanchuk V.

## ECONOMIC ASSESSMENT OF PIRACY IN UKRAINE: COUNTERMEASURES

Measuring the volume counterfeit and pirated products market and establishing the exact scale of this activity is a complicated task, since counterfeiting and piracy are outside the law, and the activities of economic entities in the market is hidden.

In the article were described the theoretical and methodological principles of assessment the market size of pirated and counterfeit products, identified constraints and factors that are sapping its development. Grounded effects on the development of the market for pirated goods for producers, consumers and the state in the short, medium and long terms of management. Investigated the multiplier effect of investment decline due to the presence of piracy on economic equilibrium income. There were considered the methods of anti-piracy control at the national level that include methods and techniques of state control for a managed system at different levels and levels of management - producers of original products, customers and other interested market participants. There was formed three new groups of economic measures against piracy at the national level: economic; legal; social and psychological.

**Keywords:** market pirated goods, piracy, multiplier effect, management methods

Вавдіюк Н.С., Іванчук В.Ю.

## ОЦЕНКА ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПИРАТСТВА В УКРАИНЕ: МЕТОДЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ

В статье определены теоретико-методологические основы оценки емкости рынка пиратской и контрафактной продукции, исследованы сдерживающие и слабительные факторы его развития. Обоснованы последствия от развития рынка пиратской продукции для производителя, потребителя и государства в краткосрочном и средне- и долгосрочном периодах управления. Исследовано мультипликативное влияние уменьшения инвестиций вследствие наличия экономического пиратства на равновесный национальный доход. Рассмотрены методы управления противодействием пиратству на национальном уровне, которые содержат способы и приемы управляющего воздействия государства на управляемую систему на разных уровнях и звеньях управления - производителей оригинальной продукции, потребителей и других заинтересованных участников рынка. Сформированы три группы мер противодействия экономическому пиратству на национальном уровне: экономические; правовые; социально-психологические.

**Ключевые слова:** рынок пиратской продукции, пиратство, мультипликативный эффект, методы управления

**Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.** Вимірювання обсягів ринку контрафактної та піратської продукції та встановлення точних масштабів цієї діяльності є надскладним завданням, оскільки підробки і піратство перебувають за межею закону, а діяльність суб'єктів господарювання на цьому ринку апіорі має прихований характер. Нелегальні підприємства не надають жодних звітів про свою діяльність урядовим установам, тому всі кількісні показники (такі, наприклад, як частка піратської продукції на ринку, сукупні обсяги нелегальних продажів, комерційна вартість нелегальної продукції, кількість виробленої піратської продукції тощо) слід визначати за допомогою непрямих методів, до яких відносяться: експертні оцінки, метод асоціації та аналогій, порівняльний метод, систем показників та аналітичних таблиць, сценаріїв, імовірнісних розподілів потоків платежів та ін.

**Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.** Теоретичними і методологічним основам формування економічного піратства присвячені праці таких науковців, як Д. Позова, О. Штефан, Л. Шикова, Д. Липщик, В. Сандул, Н. Бааджи, Ю. Симонян, Л. Безуглий, В. Харченко, М. Давиденко, А. Лазаренко, М. Карчевський, О. Чернишова, О. Харитонова, А. Гальченко, О. Дудоров, Т. Рудник, М. Перетятко, А. Веймарн, Л. Сімкін, В. Пирогова, О. Яра, О. Кочина, В. Чеботарьов, А. Коваль, Є. Флейшиц та ін.

Надаючи важливе значення дослідженням вчених, слід зазначити, що в питаннях аналізу можливостей і загроз розвитку ринку піратської продукції залишається чимало невирішених проблем, котрі потребують детальнішого дослідження.

**Цілі статті.** Обсяги і масштаби зростання ринку економічного піратства обумовлені низкою чинників і умов, що потребують вивчення та систематичного спостереження в Україні. Через це необхідними є відповідна видозміна принципів, функцій, методів управління протидії економічному піратству.

**Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.** У Спеціальному звіті 301 «Про міжнародний стан охорони прав інтелектуальної власності», який щороку формує Торговельний представник США, Україна вже кілька років поспіль займає місце країни з недостатнім рівнем захисту інтелектуальної власності [1-5]. Варто зазначити, що в 2014 році Україна була виключена з Переліку країн спостереження через нестабільну політичну ситуацію всередині держави. Незважаючи на це, у Спеціальному звіті 301 за 2015 рік [5]. Україна знову повернулася до Переліку країн пріоритетного спостереження, це пов'язано зі зростанням випадків підробок, включаючи економічне піратство в мережі Інтернет. Позиції України в Спеціальному звіті 301 за 2011-2015 рр. подані в табл. 1.

Таблиця 1

Позиції України в Спеціальному звіті 301 протягом 2011–2015 років \*

Рік	Позиція України в Звіті
2011	Перелік спостереження ( <i>Watch List</i> )
2012	Пріоритетний перелік спостереження ( <i>Priority Watch List</i> )
2013	Пріоритетна іноземна країна ( <i>Priority Foreign Country</i> )
2014	Не вказана в переліку спостереження
2015	Пріоритетний перелік спостереження ( <i>Priority Watch List</i> )

\* складено на основі даних джерел: [1-5]

В Україні піратство та контрафакція є найбільш поширеними за такими видами економічної діяльності: програмного забезпечення; мережі Інтернет (так зване Інтернет-піратство); мультимедійного контенту (аудіо-піратство, відео-піратство, піратство літературних творів та ін.); виробництві споживчих товарів, лікарських засобів, агрохімікатів.

Протягом тривалого періоду надзвичайно високим в Україні залишається рівень піратства у сфері програмного забезпечення. Згідно з даними дослідження аналітичної компанії IDC (International Data Corporation), міжнародної компанії, постачальника маркетингових досліджень, консультаційних послуг, організатора конференцій у галузі інформаційних технологій, телекомунікацій і споживчої електроніки, в партнерстві з Асоціацією виробників програмного забезпечення (Business Software Alliance, BSA), у 2013 році рівень використання неліцензійних програмних продуктів в Україні досягнув позначки 83%, а комерційна вартість нелегального програмного забезпечення склала 444 млн дол. США [6, с. 8]. Для порівняння, рівень використання неліцензійного програмного забезпечення та його комерційна вартість у деяких інших країнах світу наведені на рис. 1, табл. 1, а динаміка зміни обох вказаних показників в Україні відображена в табл. 2.

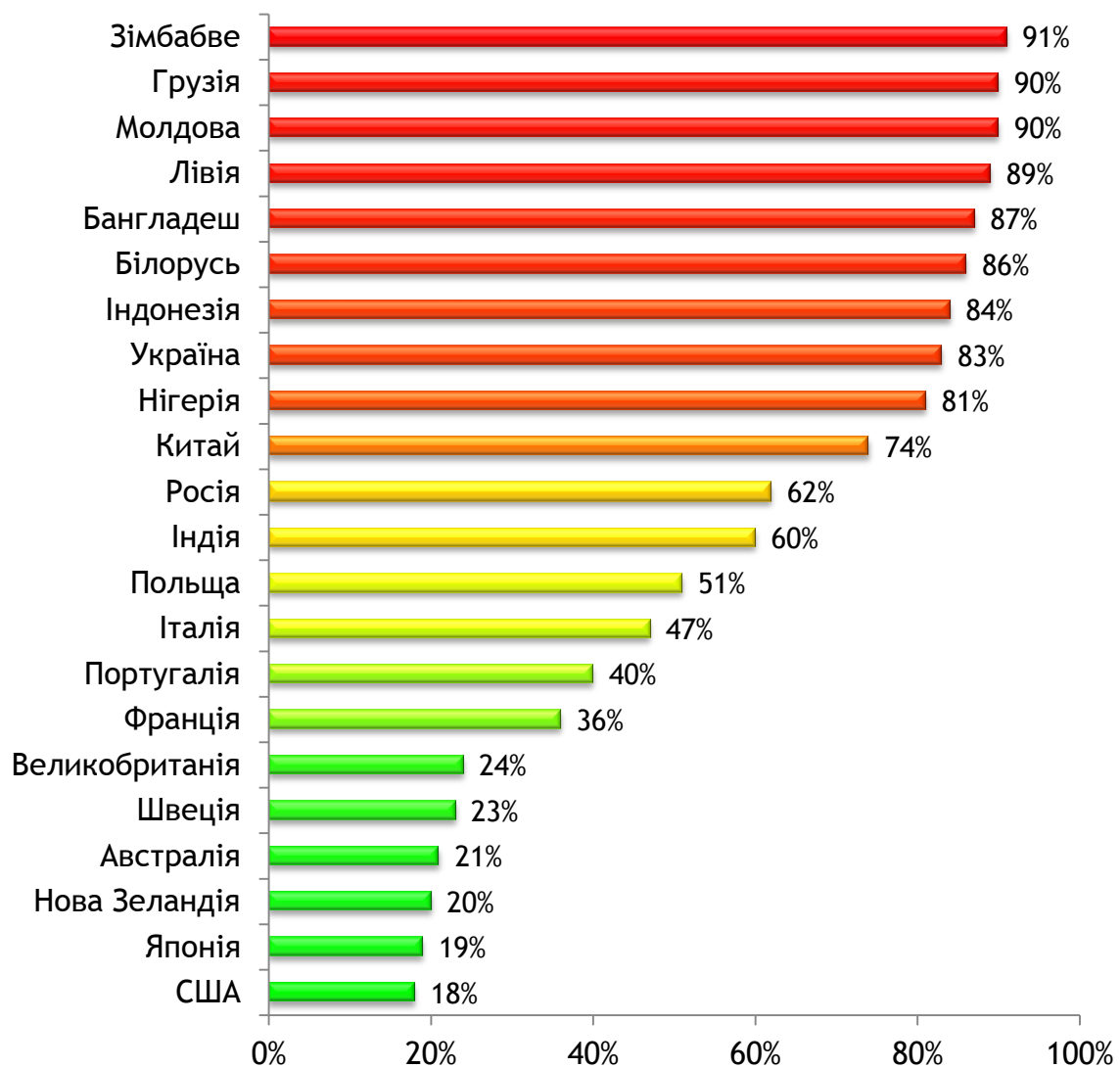


Рис. 1. Рівень використання неліцензійного програмного забезпечення в деяких країнах світу станом на 2013 р. [6]

## Показники використання неліцензійного програмного забезпечення в Україні протягом 2007–2013 років \*

Показник	Рік			
	2007	2009	2011	2013
Рівень використання неліцензійного програмного забезпечення, %	83	85	84	83
Комерційна вартість піратського програмного забезпечення, млн дол. США	403	272	647	444

\* складено на основі даних джерел: [6-9]

Важливою умовою проведення аналізу рівня використання неліцензійного програмного забезпечення є реалізація і ситуаційного аналізу, тобто оцінка обставин, які в значній мірі впливають на стан національної економіки на певний проміжок часу.

Використання неліцензійного програмного забезпечення в Україні найчастіше здійснюється в наступних формах: копіювання та розповсюдження програмного забезпечення; продаж комп'ютерної техніки із попередньо встановленим неліцензійним програмним забезпеченням; використання піратських комп'ютерних програм органами державної влади, суб'єктами господарювання у своїй діяльності та фізичними особами для власних потреб [10, с. 47].

По-друге, проблемою в Україні залишається порушення авторського права в мережі Інтернет. Україна є однією з небагатьох країн світу, де існують безкоштовні та платні сайти з піратською музикою та відео, а також вона є осередком основних «біт-торент-систем» і послуг потокового мовлення. У 2012 році Україна була п'ятою у світі за кількістю з'єднань комп'ютерів, що беруть участь у незаконному обміні файлами у відкритих мережах. Крім того, хостинг багатьох відомих сайтів, які порушують права інтелектуальної власності, знаходиться в Україні, і стосовно них вживається мало правозастосовних заходів [11]. Наприклад, у 2012 році українськими правоохоронними органами був закритий один із найбільших у світі сайтів з піратськими фільмами ex.ua. Було вилучено понад 200 серверів і 6000 терабайт даних [12]. Проте цей сайт невдовзі знову запрацював, а кримінальну справу було закрито без вжиття жодних заходів. Більш того, сайт extratorrent.com, сервери якого розташовані в Україні, претендує на звання найбільшої «біт-торент-системи» у світі. В Індії цей сайт є 76-м за відвідуваністю, в шести інших країнах, у тому числі в Британії та Австралії, він входить до числа 200 найбільш популярних сайтів [13].

По-третє, актуальною в Україні є проблема піратства у сфері мультимедійного контенту. В багатьох містах є вуличні ринки, на яких, як відомо, продаються диски з піратською музикою, фільмами, іграми тощо. Зокрема, київський ринок «Петрівка» перебуває у топ-30 найбільших ринків піратської продукції у світі [14]. Незважаючи на те, що місцями незаконної торгівлі час від часу проводяться рейди, часто вони не призводять ані до закриття таких «точок», ані до притягнення до кримінальної відповідальності їхніх власників. Крім того, піратські товари, такі як CD- і DVD-диски, також поширені у мережах роздрібного продажу: у деяких магазинах поряд із законною продукцією відкрито продаються піратські товари.

По-четверте, значного поширення в Україні набули підробки споживчих товарів. Найчастіше в Україні підробляють одяг, аксесуари, продукти харчування та алкогольні напої [15]. Державна фіскальна служба надала звіт, що лише за першу половину 2015 року в Україні було зареєстровано близько 1400 випадків порушень прав інтелектуальної власності у зв'язку з підробками споживчих товарів [16]. Для прикладу, в грудні 2015 року

в Одесі було виявлено та вилучено 60 тис. флаконів контрафактних парфумів-підробок багатьох відомих торгових марок, включаючи Chanel, Dior, Givenchy, Kenzo та ін. Загальна вартість вилученого контрафакту склала близько 425 тис. дол. США [17]. Більш того, в квітні 2015 року київська міліція виявила нелегальний завод по виробництву контрафактного алкоголю, в результаті чого було вилучено близько 30 тонн підробок на загальну вартість 88 тис. дол. США [18]. У вересні 2014 року українська міліція вилучила близько 300 тис. пар контрафактного взуття з нанесеними марками Dolce&Gabbana та Baldinini загальною вартістю приблизно 7 млн. дол. США [19]. Частка ж підробленого пального в Україні складає як мінімум 20% від загального обсягу ринку [20]. У листопаді 2012 року співробітниками митних органів України було знищено майже три тонни підроблених товарів на суму близько 117 тис. дол. США. Серед цих товарів були одяг, взуття та змінні леза для гоління з нанесеними, зокрема, такими марками, як Nike, Wrangler, Lacoste, Boss, Harley Davidson, Winx Club, Puma та Gillette [21].

По-п'яте, Україну вважають однією з найбільших порушників через торгівлю і виробництво підроблених ліків. Обчислення масштабів поширення підроблених ліків на українському ринку дуже різняться. На думку деяких експертів, український фармацевтичний ринок на 7-12% складається з підроблених ліків, тоді як інші джерела називають такі цифри, як 40% від загального ринку і 80% стосовно конкретних лікарських засобів [22; 23]. За даними українського уряду, майже 50% підроблених ліків купуються через Інтернет, зокрема антибіотики та гормональні лікарські засоби під торговельними марками добре відомих виробників [24]. Один з випадків порушення прав інтелектуальної власності при виробництві контрафактних лікарських засобів був зафіксований у серпні 2015 року, коли було вилучено понад 100 тисяч флаконів виготовленої продукції, аналогічні яким вже встигли потрапити до аптечних мереж, більше 200 декалітрів технічних спиртовмісних матеріалів, підроблену фінансово-господарську документацію та комп'ютерну техніку [25].

По-шосте, актуальною проблемою в Україні залишаються підроблені агрохімікати. За оцінками Міністерства аграрної політики та продовольства України, 40% пестицидів, що імпортуються до України, виготовлені в Китаї, і 20% з них є підробленими [26]. Підроблені пестициди не тільки порушують права інтелектуальною власності. Ці підробки не відповідають цілому ряду жорстких вимог безпеки законних виробників, органів державної влади і регулятивних органів з питань пестицидів. Підроблені пестициди можуть загрожувати довкіллю, знищуючи поля і руйнуючи посіви фермерів. Вони заборонені державними органами і є незаконними.

Таким чином, аналізуючи статистичні джерела та випадки порушення прав інтелектуальної власності для оцінки чинників розвитку економічного піратства в Україні, бачимо зростання окремих видів економічної злочинності. З цією метою доцільно розглянути і наслідки, які спричиняє економічне піратство.

Через високий рівень економічного піратства в Україні значного прояву набувають і його наслідки. Для власників авторських прав ці наслідки проявляються у впливі на ціни та обсяги продажів, репутацію фірми, інвестування у підприємство тощо. Щодо споживачів, легкий доступ до контрафактних і піратських товарів може виявитися джерелом значної економії коштів, але з іншого боку, спостерігається невідповідність якості контрафакту якості оригінальної продукції, через що можуть виникати загрози для здоров'я і безпеки споживачів. Що стосується держави, контрафакція та піратство також чинить значний вплив на податкові надходження, інвестиційний клімат, зайнятість населення, державні

витрати на протидію піратству, рівень корупції в держапараті тощо. Тож розглянемо наслідки піратства та контрафакції детальніше для кожного з суб'єктів [27, с. 81–82].

Наслідки піратства для виробників (тобто легальних носіїв пропозиції на ринку) є, переважно, негативними: зменшення обсягів продажів оригінальної продукції, відповідно й зменшення прибутковості діяльності фірми; знижувальний тиск на ціни внаслідок конкуренції з піратською та контрафактною продукцією; погіршення репутації фірми та бренду; зменшення припливу інвестицій у фірму; значні витрати фірми на протидію піратству. Через дію зазначених чинників існує ризик скорочення сфер діяльності фірми, або ж навіть повне припинення діяльності через її неприбутковість (внаслідок діяльності піратів). Разом з тим, через легкий доступ до піратського товару може зростати популярність оригінального бренду, відповідно кількість користувачів легальної продукції також зростатиме, тобто цей товар набуватиме додаткового поширення. Це можна проілюструвати на прикладі компанії Microsoft, адже через значну кількість підробок та легкий доступ до них все більше й більше людей починають користуватися саме цим програмним забезпеченням і не виключено, що в майбутньому ці споживачі купуватимуть ліцензійні його версії.

Наслідки піратства для споживачів (тобто носіїв пропозиції як на ринку оригінальних, так і нелегальних товарів) є доволі неоднозначними. З одного боку, піратський товар – це дешева альтернатива дороговартісному оригінальному продукту, тобто піратство – джерело значної економії коштів. Разом з тим, через використання піратської продукції можуть виникати загрози для здоров'я та безпеки споживачів, починаючи від легких незручностей й закінчуючи небезпечними для життя ситуаціями, адже піратські товари зазвичай не відповідають по якості оригінальним, а особливої актуальності ця проблема набуває, якщо аналізувати первинний ринок піратських та контрафактних товарів, коли споживач не усвідомлює та не проінформований, наприклад, про нелегальність того чи іншого лікарського засобу, що оманливо продається під виглядом оригінального.

Насамкінець, наслідки піратства та контрафакції для держави проявляються в першу чергу у зменшенні податкових надходжень до бюджету від власників авторських прав, адже обсяги продажів оригінальних товарів зменшуються на користь фальсифікатів та підробок. Також держава змушена виділяти додаткові кошти на протидію піратству (якщо така проводиться), або у зворотному випадку – на штрафні санкції через високий рівень піратства в країні. Через це вже пройшла Україна, коли у 2001 р. потрапила до списку «Special 301» і була змушена щорічно сплачувати штрафні санкції у розмірі 75 млн. дол. США [28, с. 57]. Внаслідок наявності піратства зменшуються стимули до розвитку інновацій, навколишнє середовище зазнає негативного впливу, адже виробництво багатьох контрафактних товарів пов'язане з додатковими забрудненням та викидами шкідливих речовин (тобто виникають негативні зовнішні екстерналії). Окрім того, знижується зайнятість і погіршуються умови праці. Наслідки піратства також проявляються у значному погіршенні інвестиційного клімату країни чи регіону, внаслідок чого зменшується приплив прямих іноземних інвестицій або змінюється їх структура. Окрім того, поширюється корупція та хабарництво в органах державної влади, джерелом чого є злочинні угруповання, які вдаються до цих методів задля полегшення просування своєї нелегальної продукції на ринку [29].

Всі ці наслідки можуть бути згруповані у 2 категорії відповідно до періоду, в якому вони реалізуються: 1) короткострокові; 2) середньо- і довгострокові. Відображення цього поділу подане у табл. 3.

Таблиця 3

Наслідки економічного піратства

Суб'єкт ринку	Наслідки у короткостроковому періоді	Наслідки у середньостроковому та довгостроковому періодах
Виробник (легальний носій пропозиції)	Зменшення обсягів продажів	Зниження вартості та погіршення репутації торгової марки
	Зниження цін	Зменшення притоку інвестицій у фірму
	Зниження прибутковості діяльності	Збільшення витрат на протидію піратству
	Додаткове поширення продукції та збільшення кількості споживачів	Ризик скорочення сфер діяльності фірми або, в найгіршому випадку, повне припинення діяльності через її неприбутковість (внаслідок діяльності піратів)
Споживач (носій попиту як на легальну, так і нелегальну продукцію)	Економія коштів	Відсутність системи бонусів і преміювань від довгострокового споживання легальної продукції
	Ризики для здоров'я та безпеки	Погіршення стану здоров'я, зниження рівня безпеки
	Недостатня та невідповідна очікуваній якість	Зниження рівня якості, неможливість подання рекламаций за неякісну продукцію
Держава	Зниження податкових надходжень до бюджету	Зменшення стимулів до інноваційного розвитку
	Збільшення державних витрат на протидію піратству	Підвищення кримінальної активності
		Негативний вплив на навколишнє середовище
	Підвищення рівня корупції та хабарництва в органах державної влади	Зниження зайнятості та погіршення умов праці
Зниження інвестиційного клімату країни і зменшення припливу інвестицій		

Важливим аспектом впливу піратства на національну економіку є також те, що його негативні наслідки мають здатність проявлятися багаторазово, впливаючи на національний дохід подібно ефекту мультиплікатора. Відомо, що мультиплікатор діє двояко: або розширює національний дохід, або звужує його. Це залежить від розширення чи звуження будь-якого компонента сукупного попиту на легальну чи піратську продукцію й послуги.

Мультиплікативний вплив піратства проявляється в тому, що одноразове зростання рівня економічного піратства на певну величину (наприклад, у комерційному вимірі вартості піратської продукції) призводить до значно більших втрат в економіці. Економічне піратство одночасно викликає недоотримання прибутків правовласниками і податкових надходжень державою, зменшення інвестицій та інші негативні наслідки, що пов'язані з цим явищем. А це спричиняє мультиплікативне зменшення рівноважного національного доходу в економіці. Графічно зменшення доходу внаслідок скорочення одного з компонентів сукупних видатків – інвестицій – відображено за допомогою моделі «кейнсіанського хреста» на рис. 2 [30, с. 214].

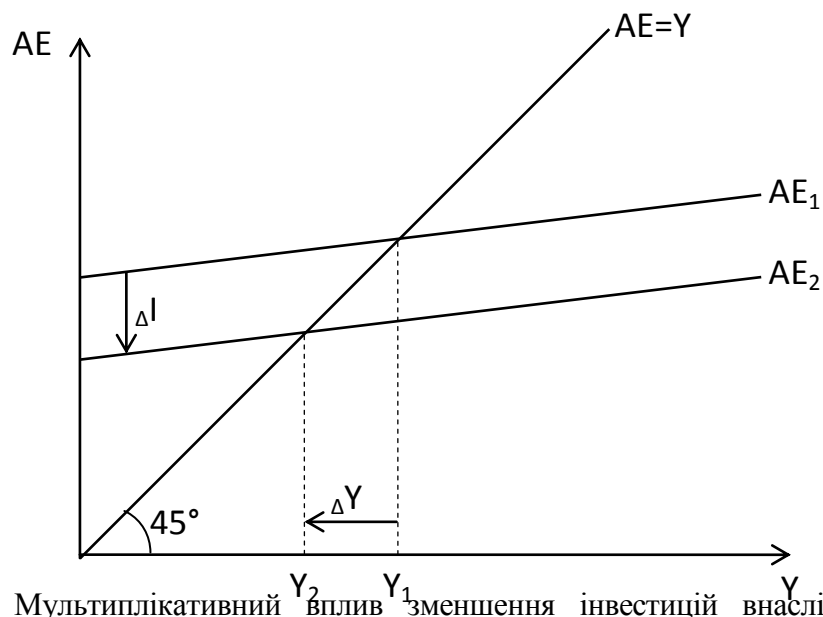


Рис. 2. Мультиплікативний вплив зменшення інвестицій внаслідок наявності економічного піратства на рівноважний дохід

Для підтвердження мультиплікативного впливу зменшення інвестицій внаслідок наявності економічного піратства на національний дохід скористаємося і статистичними даними аналітичної компанії IDC (International Data Corporation) та Асоціації виробників програмного забезпечення (Business Software Alliance, BSA) [31, с. 6] та проаналізуємо значення ефекту в абсолютних та відносних величинах: 1 дол. США, інвестований в ліцензійне програмне забезпечення, дозволив би збільшити ВВП України на 94 дол. США. В той же час, та ж сума, інвестована в піратське програмне забезпечення, «віддає» лише 8 дол. США у ВВП. Це означає, що при інвестуванні в піратське програмне забезпечення, недоотримання ВВП Україною становить 86 дол. США за кожен 1 інвестований долар. Окрім того, в дослідженні вказано, що розширення кількості користувачів легального програмного забезпечення на 1% могло б призвести до збільшення ВВП України на 116 млн дол. США. На противагу цьому, зростання кількості споживачів піратського програмного забезпечення на ту ж величину збільшило б ВВП України лише на 50 млн дол. США. Відповідно, через легкий доступ до піратського програмного забезпечення, з кожного відсотка споживачів програмного забезпечення, які входять на ринок і замість придбання оригіналу користуються піратськими копіями програм, Україна втрачає цілих 66 млн. дол. США додаткового ВВП.

Отже, незважаючи на те, що в Україні комерційна вартість неліцензійного програмного забезпечення станом на 2013 р. становить 444 млн дол. США [6, с. 8], реальні втрати національної економіки є набагато вищими, що підтверджує наявність мультиплікативного впливу піратства на рівноважний дохід. Таким чином, хоча й економічне піратство має деякі незначні позитивні наслідки, його негативний вплив є набагато сильнішим. Тож доцільно розглянути заходи протидії економічному піратству на національному рівні, адже в умовах сьогодення проблема пошуку нових і удосконалення вже існуючих стратегій протидії цьому явищу постає надзвичайно актуально і потребує додаткового дослідження.

**Висновки.** В нинішніх умовах розвитку національної економіки успішно функціонує ринок піратської та контрафактної продукції, в той час як помітними є ознаки неспроможності функціонування конкурентних ринків продуктів



інтелектуальної діяльності. Це свідчить про те, що ринок оригінальної продукції може існувати лише за умов регулювання державою ринку піратських товарів і послуг.

Методи управління протидією піратству на національному рівні містять способи і прийоми керуючого впливу держави на керовану систему на різних рівнях і ланках управління – виробників оригінальної продукції, споживачів та інших зацікавлених учасників ринку.

Методи управління класифікують за різними ознаками, так, за напрямком впливу на керований об'єкт виділяють методи прямого та непрямого впливу; за формою впливу – кількісні та якісні методи. Натомість, доцільно виділити три групи заходів протидії економічному піратству на національному рівні: економічні; правові; соціально-психологічні.

Економічні методи управління – це сукупність засобів та інструментів, які цілеспрямовано впливають на створення умов для функціонування й розвитку легальних ринкових відносин. Для того, щоб економічні методи управління протидією піратству на національному рівні були дієвими, слід забезпечити відповідну реакцію держави з відповідними економічними важелями впливу на економічні інтереси суб'єкта та об'єкта управління. До економічних методів управління, застосовуваних державою, можна віднести: систему пільг та кредитів, систему оподаткування, цінове регулювання та економічні санкції. Так, наприклад, в Україні з 1 січня 2013 до 1 січня 2023 року запроваджено пільговий режим оподаткування ПДВ для операцій з постачання легальної програмної продукції [32]. Вважається, що сприятливий режим оподаткування призведе не тільки до зниження рівня економічного піратства у сфері програмного забезпечення, а й до зростання обсягів виробництва ІТ-індустрії, підвищення конкурентоздатності українських програмістів на міжнародному ринку та до залучення іноземних інвесторів.

Значна роль у стратегіях протидії економічному піратству належить і правовласникам, що займаються виробництвом оригінальної продукції. Для підвищення частки легальної продукції на ринку виробникам варто дотримуватися такої політики ціноутворення, яка б враховувала рівень доходів споживачів на ринку, де відбувається збут продукції. Так, для прикладу, в багатьох країнах світу й, зокрема, в Україні ціни на оригінальну продукцію є занадто високими у співставленні з купівельною спроможністю громадян, що є вагомим аргументом на користь користування піратськими та контрафактними аналогами. Підтвердженням цьому є проведений нами аналіз цін на найбільш поширене ліцензійне програмне забезпечення в Україні [33, 34]. В результаті якого було виявлено, що у співставленні з середньою заробітною платою в Україні станом на кінець 2015 р. ці ціни є занадто високими, через що більшість громадян априорі не можуть дозволити собі придбання ліцензійного програмного забезпечення. Для подолання цієї проблеми правовласникам доцільно запроваджувати різноманітні програми лояльності, знижки, акції та бонуси для груп споживачів з найнижчими доходами. Це сприятиме збільшенню частки легальної продукції на ринку й зниженню рівня економічного піратства в Україні.

Правові заходи протидії економічному піратству включають ряд методів, спрямованих на удосконалення законодавчої бази по протидії піратству. Чинне законодавство України щодо інтелектуальної власності є занадто малоефективним, адже містить деякі недоліки, через що не завжди сприяє протидії порушенням. Існують численні можливості уникнути відповідальності за піратство. Більш того, порушники не бояться застосування до них встановлених чинним законодавством санкцій. Інколи доходи від неправомірного використання чужого твору чи об'єкта суміжного права значно перевищують встановлені санкції, тому перекривають понесені витрати. Для забезпечення надійного захисту прав і законних інтересів правовласників та споживачів необхідне зміцнення правоохоронної системи, а також нормативно-правове впорядкування роботи

органів усіх галузей державної влади шляхом усунення конфліктів і протиріч між ними при прийнятті будь-яких рішень щодо протидії економічному піратству [35, с. 50]. Потрібна більш дієва система захисту прав інтелектуальної власності та протидії піратству, застосування якої має справді перешкоджати здійснювати порушення та забезпечити серйозні покарання в разі їх скоєння. Правові заходи протидії економічному піратству повинні стати міцним фундаментом для успішної протидії економічному піратству в Україні.

Натомість, соціально-психологічні заходи протидії економічному піратству передбачають розвиток споживацької культури та етики користування легальною продукцією у громадян. Досягненню цієї мети повинні сприяти ряд заходів, серед яких: організація круглих столів, семінарів, форумів, науково-методичних конференцій, спрямованих на підвищення обізнаності суспільства щодо ролі інтелектуальної власності й економічних і соціальних наслідків споживання контрафактних та піратських товарів, пропаганда у засобах масової інформації норм відповідальності за скоєння відповідних правопорушень, підвищення рівня правової свідомості населення, поважного ставлення до чинного законодавства, а також спонукання до активної співпраці з правоохоронними органами щодо протидії економічному піратству.

Варто зазначити, що подібні заходи впроваджуються: 24 квітня 2015 р. у м. Києві був проведений Міжнародний форум по боротьбі з підробками та піратством, присвячений Міжнародному дню інтелектуальної власності. Програма Форуму передбачала проведення п'яти круглих столів, присвячених, зокрема, політиці запобігання злочинам, спрямованим на отримання прибутку від підробок, посиленню митних заходів, підвищенню рівня обізнаності споживачів, дотриманню прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет, протидії підробкам у сфері агрохімії, садивного матеріалу, фармацевтики тощо. Коло обговорюваних питань включало засади створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні; вплив контрафакції та піратства на інвестиційне середовище в Україні; об'єднання зусиль урядових структур та приватного сектору в боротьбі з контрафакцією та піратством в Україні; підвищення обізнаності суспільства щодо ролі інтелектуальної власності й економічних і соціальних наслідків споживання контрафактних товарів і піратства; залучення інвестицій для розвитку економіки, а також світові тенденції боротьби з підробками та піратством [36].

Подібні заходи, безсумнівно, дають поштовх до покращення ситуації, адже одна з умов успішного подолання проблем з економічним піратством полягає у розумінні громадянами їх ролі як споживачів на ринку та розповсюдженні знань про вигоди від купівлі оригінальної продукції й шкоди піратства та підробок [37, с. 11]. Таким чином, соціально-психологічні заходи протидії економічному піратству мають в першу чергу бути спрямовані на розвиток споживацької культури у громадян і повинні використовуватися на рівні з іншими методами протидії порушенням у сфері інтелектуальної власності.

Отже, успішне вирішення завдань протидії економічному піратству вимагає постійного пошуку нових форм та методів роботи. Ефективна стратегія боротьби з цим явищем повинна поєднувати різнопланові заходи протидії економічному піратству, причому усі вони мають використовуватися узгоджено та системно, доповнювати одне одного. У вирішенні наявних проблем не можна обійтися ні без економічних, ні без правових, ні без соціально-психологічних методів управління. Найбільший ефект можливо досягти лише при оптимальному їх поєднанні в формуванні тактик протидії економічному піратству. І це, безсумнівно, вартє затрачених зусиль, адже від розв'язання проблеми створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення її міжнародної конкурентоспроможності.

**Список використаних джерел:**

1. 2011 Special 301 Report / United States Trade Representative. – 2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ustr.gov/sites/default/files/uploads/gsp/speeches/reports/2011/301/2011%20Special%20301%20Report.pdf>
2. 2012 Special 301 Report / United States Trade Representative. – 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ustr.gov/sites/default/files/2012%20Special%20301%20Report.pdf>
3. 2013 Special 301 Report / United States Trade Representative. – 2013 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ustr.gov/sites/default/files/05012013%202013%20Special%20301%20Report.pdf>
4. 2014 Special 301 Report / United States Trade Representative. – 2014 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ustr.gov/sites/default/files/USTR%202014%20Special%20301%20Report%20to%20Congress%20FINAL.pdf>
5. 2015 Special 301 Report / United States Trade Representative. – 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ustr.gov/sites/default/files/2015-Special-301-Report-FINAL.pdf>
6. The Compliance Gap. BSA Global Software Survey / International Data Corporation та Business Software Alliance. – 2014 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://globalstudy.bsa.org/2013/downloads/studies/2013GlobalSurvey\\_Study\\_en.pdf](http://globalstudy.bsa.org/2013/downloads/studies/2013GlobalSurvey_Study_en.pdf)
7. Shadow Market. 2011 BSA Global Software Piracy Study / International Data Corporation та Business Software Alliance. – 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://globalstudy.bsa.org/2011/downloads/study\\_pdf/2011\\_BSA\\_Piracy\\_Study-Standard.pdf](http://globalstudy.bsa.org/2011/downloads/study_pdf/2011_BSA_Piracy_Study-Standard.pdf)
8. Seventh Annual BSA/IDC Global Software 09 Piracy Study / International Data Corporation та Business Software Alliance. – 2010 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://globalstudy.bsa.org/2009/studies/09\\_Piracy\\_Study\\_Report\\_A4\\_final\\_111010.pdf](http://globalstudy.bsa.org/2009/studies/09_Piracy_Study_Report_A4_final_111010.pdf)
9. Fifth Annual BSA and IDC Global Software Piracy Study / International Data Corporation та Business Software Alliance. – 2008 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://globalstudy.bsa.org/2007/studies/2007\\_global\\_piracy\\_study.pdf](http://globalstudy.bsa.org/2007/studies/2007_global_piracy_study.pdf)
10. Пічкурова З. В. Подолання проблем охорони програмного забезпечення в контексті європейської інтеграції: вітчизняні реалії та міжнародний досвід / З. В. Пічкурова // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. – Серія: економіка, право, політологія, туризм. – 2010. – №2. – Том 2. – С. 44–50
11. Notes on Industry and Civil Society Testimony at the 2013 Special 301 Hearing. – 2013 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infojustice.org/archives/28628/>
12. Домен EX.ua розблокували / Zaxid.Net. – 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zaxid.net/news/showNews.do?domen\\_exua\\_rozblokuvali&objectId=1246859/](http://zaxid.net/news/showNews.do?domen_exua_rozblokuvali&objectId=1246859/)
13. Україна стала «безпечною гаванню» для інтернет-піратів / iPress.ua. – 2013 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ipress.ua/articles/ukraina\\_stala\\_bezpechnoyu\\_gavannyu\\_dlya\\_internetpirativ\\_19470.html/](http://ipress.ua/articles/ukraina_stala_bezpechnoyu_gavannyu_dlya_internetpirativ_19470.html/)
14. Україна разом з ринком «Петрівка» очолює світовий ринок піратської продукції / Ракурс. – 2014 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.racurs.ua/news/22469/>
15. Чи має місце підробка продукції відомих іноземних марок та брендів вітчизняною продукцією? / Асоціація протидії недобросовісній конкуренції. – 2010 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aruc.org.ua/uk/consultation/1399/>
16. Ukraine: 1400 Customs Detentions Of Fake Goods In The First Half Of 2015. – 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.petosevic.com/resources/news/2015/08/3239/>
17. Ukrainian Authorities Seize Fake Perfumes. – 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.petosevic.com/resources/news/2015/12/3383/>
18. Ukrainian Police Seize 30 Tons Of Fake Alcohol. – 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.petosevic.com/resources/news/2015/04/3154/>
19. Ukrainian Police Seize Counterfeit Dolce & Gabbana, Baldinini Footwear. – 2014 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.petosevic.com/resources/news/2014/10/2946/>
20. Counterfeit fuel occupy at least 20% of fuel market, says expert / Kyiv Post. – 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kyivpost.com/content/business/counterfeit-fuel-occupy-at-least-20-of-fuel-market-says-expert-315393.html/>
21. Ukraine Customs Destroy the Tons of Counterfeit Goods. – 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.petosevic.com/resources/news/2012/11/001030/>
22. Як ведеться боротьба з контрафактною продукцією на фармацевтичному ринку України? / Асоціація протидії недобросовісній конкуренції. – 2010 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aruc.org.ua/uk/consultation/1343/>
23. Ukraine seeks greater control over pharma sector. – 2009 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://securingindustry.com/pharmaceuticals/ukraine-seeks-greater-control-over-pharma-sector/s40/a289/>
24. 2.5 Million Packages of Counterfeit Medicine Sold in Ukraine in 2010. – 2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.petosevic.com/resources/news/2011/10/000790/>
25. Викрито виробництво фальсифікованих ліків / Український альянс по боротьбі з підробками і піратством. – 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaacr.org/2015/08/21/vikrito-virobnitstvo-falsifikovanih-likiv/>
26. Ukraine, China to combat poor-quality agrochemicals jointly / Ukraine Business Online. – 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrainebusiness.com.ua/news/4941.html/>
27. Лазаренко А.А. Негативні наслідки контрафакції у розвитку міжнародної економіки / А.А. Лазаренко // Сучасні проблеми економіки: нові погляди науковців. – 2012. – С. 80–82;
28. Карчевський М.В. Деякі причини недостатньої ефективності кримінально-правової протидії «комп'ютерному піратству» в Україні / М.В. Карчевський // Проблеми теорії та практики застосування законодавства – 2011. – №4. – С. 56–68
29. Estimating the global economic and social impacts of counterfeiting and piracy / Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy (BASCAP). – 2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iccwbo.org/>
30. Гронтковська Г.Е. Макроекономіка : Навч. Посіб. / Г.Е. Гронтковська, А. Ф. Косік. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 672 с.

31. Competitive Advantage. The Economic Impact of Properly Licensed Software / International Data Corporation та Business Software Alliance. – 2013 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://portal.bsa.org/insead/assets/studies/2013softwarevaluestudy\\_en.pdf](http://portal.bsa.org/insead/assets/studies/2013softwarevaluestudy_en.pdf)
32. Наказ Міндоходів України від 07.10.13 № 536 "Про затвердження Узагальнюючої податкової консультації щодо особливостей оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання програмної продукції" : офіц. веб-портал Державної фіскальної служби України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovozakonodavstvo/nakazi/62851.html/>
33. Середня заробітна плата по Україні / Фінансовий портал Мінфін. – 2016 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/average/>
34. Інтернет-супермаркет Розетка // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rozetka.com.ua/>
35. Чернишова О.О. Стан та перспективи подальшого вдосконалення протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності / О.О. Чернишова // Південноукраїнський правничий часопис. Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення – 2014. - №3. – С. 48-51
36. У Києві стартував Міжнародний форум по боротьбі з підробками та піратством / Офіційний веб-портал Державної служби Інтелектуальної власності України. – 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://sips.gov.ua/ua/news.html?\\_m=publications&\\_t=rec&id=2924/](http://sips.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=2924/)
37. Гавкалова Н.Л. Захист прав інтелектуальної власності як умова інтеграції України до світової системи господарювання / Н.Л. Гавкалова // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – С. 10-11